

de ugyanakkor egy új társadalom önmaga egységét kereső töredékei is, jajok, melyekben épp az a legfájdalmasabb, hogy még nem tudnak jajjá fogalmazódni. *Ünnepeink*: értelmetlenül elmúló ünnepek. Vegetatív ünnepek: tükrök darabokra hulló létünk előtt.

Visszalapozom a kötetet, s egyszerre felfedezem, hogy a könnyedség csak álarc a drámái töltésű verseken; fölfedezem a tárgyi összefüggések különleges transzformációját, és fölfedezem a drámát: a költőt, aki saját léte mélyét, a felszínmögöttiséget, a valóságos eredőket keresi, s minduntalan látszat-összefüggésekbe és látszatjelenségekbe ütközik. Kegyetlen, öncsupaszító és világcsupaszító ütközetek ezek, melyekben mégis a költői én-keresés kerül a középpontba, s talán ezért öltözik a drámaiság néha túlzottan is lírai köntösbe, talán innen, e líraiságból fogan családka könnyedsége is. Az *Ünnepeink* az a vers, melyben az igazi én keresése az igazi társadalmi közeg keresésévé szélesedik; az *Ünnepeink*-kel a fiatal költő végérvényesen belép a magyar költészetbe: egyéni drámája, egyéni útkeresése egy közösség útkeresésévé transzformálódik, s ez olyan művészi hőfokra emeli e költeményt, hogy a költői közéletiség (vagy a közéleti költészet) nagy ígérését érezzük meg Mezey Katalinban.

Hosszan elemezhetnénk még ezt a vékony kötetet: az *Ünnepeink* drámái töltése után külön figyelemre méltó az *Amíg a buszra várunk* és a *Rendjeleink* dramatikus formai megoldása (ami — minden esztétikai általánosítás igénye nélkül mondjuk ezt — egyfajta belső drámaiság felfokozottságának tükröződése is), s szemügyre vehetnénk kisszámú „szerelmes” versét is, hisz e szerelmi líra — szervesen illeszkedve a kötet alaphangjához — voltaképp ugyanolyan énkeresés, mint az „első utáni lámpasorok, a nyárfák” vagy „a márciusi lépcsőházban hátukon fekvő döglegyek”, s folytathatnánk a sort, azaz a szerelem is elsősorban a világ jelensége, s csak mint ilyen lesz rendkívüli. De végül hadd foglaljuk össze egy mondatban, ami Mezey Katalin kötetének legfőbb erénye: ez a nyolc év verseit egybefogó gyűjtemény — annak ellenére, hogy bizonyos fejlődési vonalat természetesen felfedezhettünk benne — igen egységes, máris érett költőről tanúskodó, első kötet. Még akkor is, ha Mezey Katalin legjobb verseiben többet ígér, mint amennyit kötetében ad. (*Magvető Könyvkiadó, 1970.*)

PÁLYI ANDRÁS

ISZLAI ZOLTÁN: LÁRMAFA

Mostanában egyre több „megkésétt” költő jelentkezik: olyanok, akik jóval harmincadik életévük felett adják ki első kötetüket. Marsall László és Tóth Bálint után Iszlai Zoltán is ilyen. 1933-ban született, bölcsészetet végzett, könyvtárosként, majd szerkesztőként dolgozott. Versei tíz éve olvashatók, s most a folyóiratokban való szereplés „búvópatak-léte” után itt a meggyőző bizonyíték: az első kötet. A dolgok természete szerint ez a kötet válogatás: tíz esztendő termése kap benne képviseletet. A kései jelentkezésnek egyformán vannak előnyei és hátrányai: előnyös, hogy a költő figyelmesebb önellenzésre szorul, sajnálatos azonban, hogy eltűnik szemünk elől a pálya belső mozgása, hogy csak a végső eredményre figyelhetünk.

Iszlai kötetében is a válogatásnak ez az elve ölt alakot. És ez egyszerre sugallja a fegyelmélettség és a lezárttság tulajdonságait. A *Lármafa* költője nehéz élmények után vet számot tapasztalataival (miért is lenne könnyű sors, ha egy költő csak harminchat évesen adhatja ki első kötetét?); egy ellentmondásokkal terhes, válságokban bővelkedő korszaktól búcsúzik számadásaiiban. A múlt valóban kaotikus: „Képek a múltból Minden diribdarab összekocódik / húsbomból szaggatom dobálom szét

a sok körülött holmit? — kezdi *Reggeli rekviem* című igazán kitűnő versét. A világ csupa egymás mellé dobott, egymással feleselő jelenség, erő, akarat. S a költőnek — belső igénye révén — ezt a rendetlenséget kell fegyvelnie, meghaladnia. Minél elevebb volt a káosz élménye, annál erősebb a fegyelem vágya. Ez a vágy szólal meg Iszlai Zoltán verseiben: „Kásahegybe ne fúljak örvény ne húzzon le / Ne költöztessen magához a sehóse / Bennem a rendet föltérképező szándék / Figyelmem műszere a hullámzó világért / Ne trombitáljak hát égig növe falaknak / Őrizzem magam s őrizzen aki fegyvert adhat / Én csupán araszról emelhettem hidat / Alhasak újjaim pillérei alatt” — hangzik *A pillérek alatt* című vers, az önfegyelem költészettana.

A fegyvelmezt élet eszménye Iszlai szótárában humánus elkötelezettséget jelent. A *Boldog vakságért* vallomásos sorai tanúskodnak erről, de erről beszél az egész kötet is, amely a rendezetlen emberi viszonyok meghaladásának igényét fejezi ki. A fegyvelmek, mint életeszmenyek és magatartásmodellnek vannak nyereségei tehát, de azt sem lehet elhallgatni, hogy némelykor bizonyos fokú szűkösséget okoz. Iszlai költészetében ugyanis nemcsak a fegyvelmező és törvénykező rend vágya él, hanem olykor a befejezettség, a lezárttság közérzete is. „Beszögezted az utolsó lécet. / Megcsináltad az utolsó házat. / Lehengerelted az utolsó utat” — olvasom a *Személyi igazolvány-t* és aztán sorra még néhány verset. Az önfegyvelmezés, úgy tetszik, olykor korlátokat is állít az érdeklődés, a „lázasadás” elé. Ezért gondolom azt, hogy a további fejlődés záloga egy újabb lázasadás, a választott határok áttörése, a vértté és bilincssé merevedett fegyvelmező szándék szétfeszítése lehet. Ennek az igénye is mozog: a *Határolatlan vizen* és az *Epilógus* című versekre gondolok. „Átlépek a játék vésővel irt körén, / élek, fegyelem nélkül, ahogy mindenki él” — szól az előbbi vers, egyelőre terveként-vágyként csupán.

E fegyvelmezt lírának az eszközei is a fegyvelemtől kapják fényüket és szilárd-ságukat. Iszlai azt az aforisztikus nyelvet beszéli, amit a modern költészet is annyiszor. Veretes, elsősorban belső logikájukkal ható versmondásokat és szerkezeteket használ. Az idézett sorok jól érzékeltetik fogalmazásának szűkszávét, mégis evokatív természetűt. Ő is a szavak belső, jelentéstani feszültségének energiáját használja fel; a szó jelenti számára a költészet alapegységét, nem a metafora, s így időnként még a kötőszavaknak is súlyt tud adni. Máskor azonban a lakonikus-aforisztikus forma nem bírja el a neki szánt terheket; keresetté válnak a fordulatok (pl. „Mert milyen keserűség költözött fejébe annak, / mi fájdalom lökdöste szét romlott bútorait, / kit egyszerűen lélegzeni hagynak / s halála csipkés kendője fakít?”; vagy: „ha pajzsd széthúzná az előírás derékszögét”).

A *Lármaja* feltétlen érdeme mégis ez az aforisztikus versbeszéd és kompozíció. Van azonban Iszlaának még egy érdekes verstípusa, amely megérdemli a figyelmet. A *Reggeli rekviem*, az *Osztályfőnöki óra* és *Az influenzás tanárnők* című versekre gondolok. Ezek a groteszk abszurd nyelvet, váratlan asszociációs rendszerét használják, s egy új lehetőséget nyitnak meg Iszlai logikus-aforisztikus költői kifejezése előtt. Úgy gondolom, a továbblépést ennek a kifejezési lehetőségnek az alkalmazása is elősegítheti. (*Magvető Könyvkiadó, 1970.*)

POMOGÁTS BÉLA

RÓZSA ENDRE: KAVICSSZÜRET

„Sehol nem éreztem a helyemen magam” — mondja a fiatal költő saját fényképe alatt első kötetének borítólapján. — Sehol másutt — egészíti ki az olvasó, míg az utóbbi idők egyik legszebb fülszövegéből átáramlik belé Rózsa Endre ars poeticája.